

اولین همایش ملی اقتصاد
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، اسفند ۱۳۸۸

« سیاست های پولی و مالی و اقتصاد ایران پس از اجرای طرح تحول اقتصادی »

((فریدون سلیمی))

**عضو هیأت علمی و مدیر گروه رشته مدیریت امور بانکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر
و دارای مدرک کارشناسی ارشد علوم اقتصادی از دانشگاه علامه طباطبائی**

www.freidoon.salimi@yahoo.com

چکیده

وجود مشکلات ساختاری متعدد در اقتصاد ایران از قبیل کندی و نوسان رشد اقتصادی، تورم بالا، نرخ بیکاری دو رقمی، نابرابری توزیع درآمد، دوگانگی اقتصادی، اقتصاد حجیم دولتی، بهره وری پایین و .. این اقتصاد را نیازمند یک جراحی بزرگ کرده است که از آن تحت عنوان طرح تحول اقتصادی نامبرده می شود در هفت محور عمده تدوین گردیده است که عبارتند از: اصلاح نظام بهره وری، هدفمند کردن یارانه ها، اصلاح نظام مالیاتی، اصلاح نظام گمرکی، اصلاح نظام بانکی، اصلاح نظام ارزش گذاری پول ملی و اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات. که جهت گیری های اصلی طرح تحول که در راستای اهداف سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی است، شامل افزایش رشد تولید و ثروت جامعه، افزایش نوآوری و بهره وری، افزایش سرمایه گذاری و اشتغال و صرفه جویی، رانت زادی و توزیع عادلانه منابع و درآمدها می باشد. مسلماً جهت اجرای موفقیت آمیز طرح تحول بستر سازی مناسب بایستی صورت گیرد که از جمله آن، لزوم هماهنگی بین سیاست های پولی و مالی و ارزی، استقلال بانک مرکزی، توسعه روز افزون بازارهای پول و سرمایه، کنترل و کاهش هزینه های دولت، کوچک سازی دولت، کنترل حجم نقدینگی، اجرای سیاست های انقباض پولی هنگام اجرای طرح تحول اقتصادی و می باشد.

واژگان کلیدی: سیاست های پولی، سیاست های مالی، طرح تحول اقتصادی

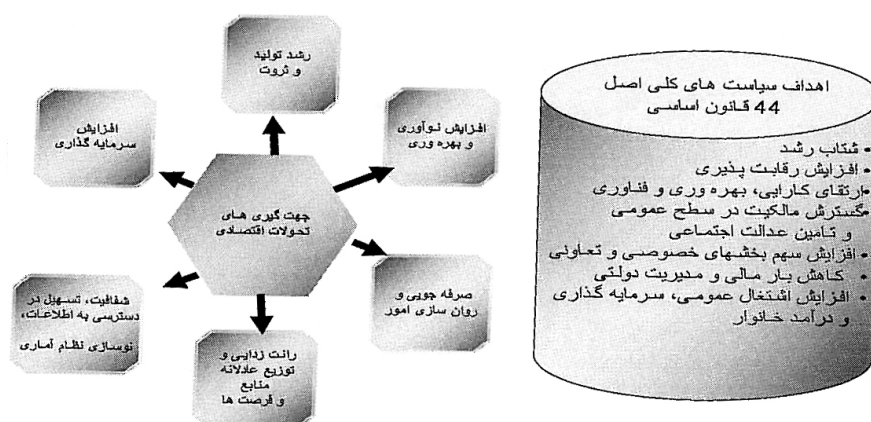
فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: مشکلات ساختاری در اقتصاد ایران	۱
۱-۱. کندی و نوسان رشد اقتصاد	۱
۲-۱. تورم بالا	۱
۳-۱. نابرابری توزیع درآمد	۲
۴-۱. دوگانگی اقتصادی	۲
۵-۱. دولتی بودن اقتصاد	۲
فصل دوم: ریشه مشکلات ساختاری اقتصاد ایران	۲
۱-۲. پایین بودن بهره وری	۲
۲-۲. هدفمند نبودن نظام یارانه ها	۲
۳-۲. کارایی پایین نظام مالیاتی	۳
۴-۲. کاستی های نظام گمرکی	۳
۵-۲. تنگناهای نظام بانکی	۴
۶-۲. تناقض در نظام ارزشگذاری پول ملی	۴
۷-۲. سنتی بودن نظام توزیع کالا و خدمات	۴
فصل سوم: سیاست های پولی و مالی در ایران	۵
۱-۳. سیاست های پولی	۵
۱-۱-۳. ابزارهای سیاست پولی در ایران	۵
۱-۱-۳-۱. ابزارهای مستقیم	۵
۱-۱-۳-۲. ابزارهای غیرمستقیم	۵
۲-۳. سیاست های مالی	۶
فصل چهارم: نقش سیاست پولی و مالی در طرح تحول اقتصادی	۶
نتیجه گیری	۷
منابع و مأخذ	۸

طرح تحول اقتصادی به عنوان بخشی از یک برنامه جامع اصلاح ساختارهای اقتصادی تنظیم شده است. در این خصوص برای تحقق اهداف طرح رسیدگی به افق ایران ۱۴۰۴، هفت محور عمده برای تحولات اقتصادی کشور تدوین گردیده است که عبارتند از:

- ۱- اصلاح نظام مالیاتی توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی وسازمان امور مالیاتی.
۲. اصلاح نظام گمرکی توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و گمرک جمهوری اسلامی ایران.
۳. اصلاح نظام بانکی که نیازمند مشارکت کلیه وزارت خانه های اقتصادی عضو کار گروه^۱ می باشد.
۴. اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات توسط وزارت بازرگانی
۵. اصلاح نظام بهره وری توسط معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری
۶. هدفمند کردن یارانه ها توسط وزارت رفاه و تامین اجتماعی
۷. اصلاح نظام ارزشگذاری پول ملی توسط بانک مرکزی

جهت گیری های اصلی طرح تحول اقتصادی که در راستای اهداف سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی نیز می باشد شامل افزایش رشد تولید و ثروت جامعه، افزایش نوآوری و بهره وری، افزایش سرمایه گذاری و اشتغال، صرفه جویی و روان سازی امور، شفافیت و تسهیل در دسترس به آمار و اطلاعات، رانت زدایی و توزیع عادلانه منابع و فرصت های موجود در سطح جامعه است.

اما اینکه چه لزومی بر اجرای طرح تحول در این برهه از زمان وجود دارد؟ مسلماً وجود مشکلات ساختاری در اقتصاد ایران که ریشه از گذشته دارند، یادآور این موضوع هستند که واقعیت های امروز از چشم انداز بیست ساله (۱۴۰۴) فاصله زیادی دارند، لذا باید- با تحلیلی عمیق و آینده نگری ژرف به فکر جهش های بلند مدت و شناخت مشکلات بر سر راه این مهم باشیم، به این ترتیب بایستی به شناخت و ریشه یابی مشکلات بپردازیم و با حل آنها شرایط بکارگیری استعداد های عظیم انسانی و علمی و فرهنگی و مواهب طبیعی را فراهم سازیم. لذا در این مقاله برآنیم که ابتدا با معرفی محدود مشکلات ساختاری در اقتصاد ایران، سپس به رئوس کلی برنامه تحول اقتصادی بپردازیم. اقتصاد نیازمند حمایت های ویژه و توجهات لازم هم در زمان اجرای طرح تحول اقتصادی است و هم بعد از اجرا، آن هم از طریق اجرای مناسب و کارآمد سیاست های پولی و مالی. لذا در دامه ضمن معرفی سیاست های پولی و مالی به نقش این سیاست ها در جهت اجرای هر چه بهتر طرح تحول اقتصادی خواهیم پرداخت.

فصل اول: مشکلات ساختاری در اقتصاد ایران

۱-۱. کندی و نوسان رشد اقتصادی

رشد اقتصادی و افزایش تولید و درآمد کشور متناسب با ظرفیت های انسانی و طبیعی نیست و طبعاً نیازهایی چون اشتغال را برآورده نمی کند لذا نتیجه آن بیکاری دو رقی است. از طرفی رشد اقتصادی ایران نوسانی است چون متکی به بهره وری نیست بلکه متکی به درآمدهای نفتی است، و با تغییرات قیمت های نفت، رشد اقتصادی نیز نوسان خواهد داشت. چنانچه رشد اقتصادی به جای اتکا بر نوآوری بهره وری به منابعی چون نفت متکی باشد، ناپایداری ساختاری در بطن آن نهادینه خواهد شد.

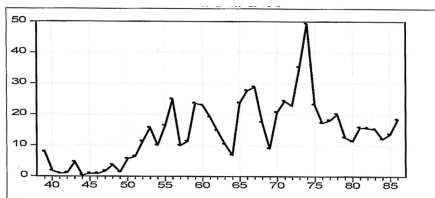
۱-۲. تورم بالا

تورم از مهمترین مشکلاتی است که کشور در عرصه اقتصاد با آن مواجه است، ریشه اصلی و یا ساختاری تورم را باید در متکی کردن اقتصاد کشور به نفت که به حدود چهل سال پیش (دهه ۱۳۵۰) بر می گردد، جستجو کرد. در واقع درآمد و رفاه کشور مرتب بر یک منبع ناپایدار متکی شد و این امر در حوزه های مختلف اقتصاد چون بودجه دولت، ریشه دوانید و به شکل بیماری مزمنی درآمد که امروز نیز شاهد آن هستیم. بیش

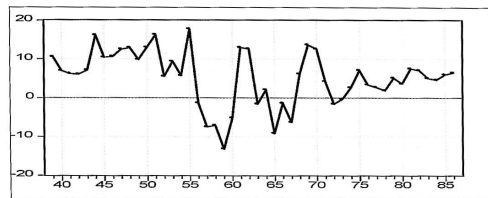
^۱ - این وزارتخانه ها عبارتند از:

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی ۲. وزارت بازرگانی ۳. وزارت رفاه و تامین اجتماعی ۴. وزارت صنایع و معادن ۵. وزارت جهاد و کشاورزی ۶. وزارت نیرو ۷. وزارت کار و امور اجتماعی ۸. وزارت نفت ۹. وزارت راه و ترابری

از دو دهه است که تورم در ایران دو رقمی ست و تکانه های بازارهای جهانی نفت به صورت فزاینده به ایران منتقل می شود که این از یک سو به دلیل وابسته بودن تولید کشور به واردات است. حدود ۸۵ درصد واردات ایران را مواد اولیه، کالاهای واسطه ای و سرمایه ای تشکیل می دهد. و از سوی دیگر به دلیل افزایش نقدینگی به خاطر بالارفتن پایه پولی از افزایش مازاد ذخایر ارزی است. ریشه دیگر تورم را باید در بالا بودن هزینه ها یا به عبارتی پایین بودن بهره وری جستجو کرد، البته دخالت های ناکارآمد دولت در بازار را نیز نباید از نظر دور داشت که خود عامل مهمی است بر تشدید تورم دولتی.

نمودار ۲. نرخ تورم طی دوره ۸۶-۱۳۳۸

نمودار ۱. روند رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی) کشور طی دوره ۸۶-۱۳۳۸

۳-۱. نابرابری توزیع درآمد

طی بررسی های آماری در سال ۸۵ در ایران دهک دهم پانزده برابر دهک اول هزینه می کند و این نشانه ای است از توزیع نابرابر درآمد در ایران و تاکنون اقدامات حمایتی دولت ها از گروه های آسیب پذیر نتیجه ای در بر نداشته است، ضمن آنکه پدیده هایی چون تورم این نابرابری را بیشتر می کند باید برای مقابله با این مشکل راهکار اصولی اتخاذ و درمان ریشه ای صورت گیرد.

۴-۱. دوگانگی اقتصادی

رشد و پیشرفت کشور متوازن نیست، از یک طرف در جدیدترین عرصه های علمی، ظرفیت های بسیار امیدوار کننده ای ایجاد شده است و از طرفی گاه در یک رشته فعالیت های اقتصادی به شدت به خارج وابستگی وجود دارد، و نشانه ای از رشد و تغییرات تکنولوژی مشاهده نمی شود.

۵-۱. دولتی بودن اقتصاد

بیش از ۷۰ درصد اقتصاد ایران در اختیار بخش دولتی و شبه دولتی قرار دارد و دولت به عنوان کارفرمای اصلی در تعیین تقاضای موثر ملاً نقش اساسی را بازی می کند. ورود بیش از حد دولت در تصدی گری های اقتصادی جا را برای فعالیت بخش خصوصی تنگ ساخته است و نبود انگیزه در بخش دولتی و سوء مدیریت باعث اتلاف منابع و بازدهی پایین شده است. از طرف دیگر فراگیر شدن بخش دولت موجبات تبعیض و رانت اقتصادی شده است که هزینه های تولید را نیز شدیداً افزایش داده است.

فصل دوم: ریشه مشکلات ساختاری اقتصاد ایران

۱-۲. پایین بودن بهره وری^۱

بهره وری درست انجام دادن کار درست است یا استفاده درست از منابع تولید است. یکی از آسیب های اصلی در اقتصاد ایران پایین بودن بهره وری است. از جمله موانع بهره وری در ایران عبارتند از:

۱. متکی بودن اقتصاد بر درآمدهای حاصل از فروش نفت خام.
۲. انعطاف ناپذیری بازار کار به دلیل ناکارآمد بودن قوانین و مقررات ناظر بر بازار کار.
۳. پایین بودن سرعت جابجایی نیروی کار به واسطه عدم توسعه کمی و کیفی مراکز کارایی.
۴. نبود ارتباط بین توسعه نظام آموزش و نیازهای بازار کار و عدم انطباق بین شغل و مهارت نیروی کار.
۵. نبود ارتباط بین میزان دستمزدها و سطح بهره وری.
۶. پایین بودن دانش تخصصی مدیران و شیوه ناصحیح انتخاب مدیران دولتی و عدم ارزیابی صحیح آنها.
۷. پایین بودن توان رقابتی بنگاه ها به دلیل دخالت دولت در اقتصاد.
۸. فرسودگی برخی از تجهیزات، ماشین آلات و امکانات سرمایه ای.
۹. پایین بودن سطح دانش فنی و وجود فاصله زیاد با سطح جهانی.
۱۰. کند بودن فرایند خصوصی سازی و وجود انحصارات.

پایین بودن بهره وری ریشه بسیاری از مشکلات چون تورم، رشد پایین اقتصادی و پر نوسان است و بدین ترتیب در برنامه تحول اقتصادی افزایش بهره وری در سر لوجه کار قرار گرفته است.

۲-۲. هدفمند نبودن نظام یارانه ها

یارانه یکی از ابزارهای مهم اقتصادی است که دولت بوسیله آن در بازار دخالت می کند. یارانه با تغییر قیمت های نسبی، اقتصاد را تحت تأثیر قرار می دهد یارانه با تخریب قیمت ها مانع تخصیص بهینه منابع شده و رشد اقتصادی را کاهش خواهد داد و از سوی دیگر با ایجاد کسری بودجه و

1 - prductivity

۲ - رشد بهره وری نیروی کار در سال های اخیر حدود ۴ درصد و سرمایه نزدیک به صفر گزارش شده است.

افزایش هزینه های اجتماعی، دارای اثر جدی بر اقتصاد ملی می باشند. اگرچه در ظاهر مردم از این یارانه ها منتفع می شوند زیرا قیمت های پایین تری برای کالاهای یارانه ای پرداخت می کنند، اما بطور غیر مستقیم متضرر خواهند شد. همچنین با مدخله دولت در نظام قیمت ها انحراف از سرمایه گذاری های مولد افزایش می یابد. و بخش هایی که دارای مزیت نسبی در اقتصاد هستند با پرداخت یارانه به درستی قابل شناسایی نیستند. همچنین پرداخت یارانه با تأثیر بر نظام قیمت ها بر ترجیحات مصرف کننده اثر گذاشته به طوری که مصرف کالاهای یارانه ای افزایش را می دهد از این رو در مورد کالاهایی که تولید داخل جوابگوی تقاضا نباشد، دولت باید با صرف ارز کمیاب به واردات آن اقدام نماید. از سوی دیگر چون مصرف کننده قیمت واقعی کالای یارانه ای را پرداخت نمی کند، مصرف بهینه آن را نیز رعایت نخواهد کرد همین امر افزایش یارانه ها را موجب می شود که خود یکی از عوامل اصلی کسری بودجه دولت ایران در سال های گذشته و اخیر می باشد و دولت جهت جبران کسری بودجه ساده ترین راه یعنی استقراض از نظام بانکی را انتخاب کرده که خود موجب افزایش شدید پایه پولی شده و افزایش شدید عرضه و حجم نقدینگی را بدنبال داشته است که تورم دورقمی حاصل آن بوده است یعنی قسمت اعظم آثار مثبت یارانه بر رفاه خانوار از طریق تورم بالا از بین می رود.

همچنین در روش پرداخت یارانه به صورت عام و همگانی آنها که درآمد بالاتری دارند، چون مصرف بیشتری دارند، پس از یارانه بیشتر بهره مند شده و به تبع آن افراد کم درآمد از یارانه کمتری برخوردار شده که این به دور از عدالت اجتماعی است.

با توجه به موارد مطروحه فوق نظام یارانه ای کشور باید اصلاح شود. لذا در برنامه های تحول اصلاحات ساختاری به هدفمند کردن یارانه ها پرداخت شده است. قطعاً اجرای طرح هدفمند سازی یارانه برخی قیمت ها را تغییر می دهد و اتفاقاً هدف هم همین است که قیمت های نسبی را تغییر دهد. چون محور اصلی این طرح اصلاح قیمت های نسبی است.

۲-۳. کارایی پایین نظام مالیاتی

مالیات به عنوان یکی از ابزارهای سیاست مالی دولت محسوب شده و در کشورهای پیشرفته بهترین ابزار برای تامین درآمدهای عمومی، باز توزیع درآمد و ثروت، ایجاد انضباط مالی و مدیریت اقتصادی است. همچنین مالیات ها می توانند با هدایت منابع به سمت فعالیت های سودمند و مولد و از طریق افزایش نرخ پس اندازها و کمک به انباشت سرمایه در تسریع رشد اقتصادی نقش شایانی داشته باشند. نظام مالیاتی ایران در نظام تجمیع عوارض قبلی در تامین اهداف یاد شده دچار کاستی بود. بطوری که آن نظام مالیاتی حتی کفاف نیمی از هزینه جاری دولت را نمی داد، که در جدول زیر قابل مشاهده است.

جدول ۲. نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی و هزینه های جاری دولت (۸۶-۱۳۷۰)

سال	T/GDP	هزینه جاری T/	سال	T/GDP	هزینه جاری T/
۱۳۷۰	۵/۷	۴۹/۷	۱۳۷۹	۵/۷	۳۸/۲
۱۳۷۱	۵/۹	۴۸/۳	۱۳۸۰	۶/۳	۳۹/۹
۱۳۷۲	۴/۳	۲۹/۷	۱۳۸۱	۵/۵	۳۴/۳
۱۳۷۳	۴/۲	۲۷/۴	۱۳۸۲	۵/۹	۳۶/۵
۱۳۷۴	۳/۹	۲۵/۴	۱۳۸۳	۶/۱	۳۶/۴
۱۳۷۵	۵/۲	۳۳/۲	۱۳۸۴	۸	۴۰/۶
۱۳۷۶	۶/۲	۳۸/۶	۱۳۸۵	۷/۸	۳۶
۱۳۷۷	۵/۷	۳۴/۹	۱۳۸۶	۷/۹	۴۵/۶
۱۳۷۸	۶/۲	۳۷/۹			

به همین دلیل بودجه کشور به منبع دیگری چون نفت متکی شده است. بدین ترتیب اصلاح ساختاری بودجه در سمت درآمد، در گروهی اصلاح نظام مالیاتی و استفاده از ظرفیت مالیاتی است.

برای اصلاح نظام مالیاتی و رفع چالش های فراروی آن می توان از برخی برنامه های عملیاتی موثر همانند طراحی بانک اطلاعاتی پایه و عملیات مالی موثر مالیاتی، اصلاح فرآیندهای اجرا و سامانه های عملیاتی وصول منافع درآمدهای مالیاتی، ایجاد تقویت زیرساخت های نظام وصول مالیاتی و .. بهره جست. پیاده سازی قانون مالیات برای ارزش افزوده و تدوین لوایح برای گسترش پایه های جدید مالیاتی و تعدیل های لازم با توجه به برنامه تحولات اقتصادی در راستای ارتقای سیاست مالیاتی هستند.

۲-۴. کاستی های نظام گمرکی

گمرک بخشی از نظام مالیاتی است اما به دلیل ماهیت و عملکرد آن سازمان مجزایی است. گمرک سازمان اجرای قوانین و مقررات گمرکی و صادرات و واردات است که علاوه بر وصول حقوق گمرکی، با نظارت بر کیفیت کالاهای وارداتی و صادراتی به سلامت اقتصادی کمک می رساند. از جمله کاستی ها و مشکلاتی که در گمرک وجود دارد، می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. گمرکات کشور متعدد و پراکنده اند. بیش از یکصد و شصت گمرک در کشور وجود دارد که تجهیز این تعداد گمرک به عوامل انسانی و فنی، بسیار پرهزینه است و در نتیجه بهره وری را کاهش داده است.

۲. مقررات گمرکی پیچیده و زیاد و رویه ها، گوناگون اند که با لحاظ کردن تعداد زیاد تعرفه ها و فقدان سازو کارهای مدرن ارزشیابی، راه را برای تفرق در ارزشیابی باز می گذارد.

۳. بین وظایف گمرک و سازمان های همجوار تداخل و گاه ناهماهنگی وجود دارد. که نتیجه موارد فوق کندي انجام تشریفات گمرک می شود. در برنامه تحول علاوه بر جنبه های فنی و توسعه گمرک الکترونیکی، اصلاح ساختار سازمانی چون آمایش واحدهای گمرکی، ایجاد پنجره واحد به منظور اجتناب از تداخل های وظایف و تعدد مراکز، پیش بینی شده است.

۲-۵. تنگناهای نظام بانکی

شبکه بانکی بسیار مهم است و نقش واسطه گری مالی را بین دو گروه پس انداز کننده و سرمایه گذار را عهده دار است. کارکردهای نظام بانکی چون تجهیز منابع برای فعالان اقتصادی، تسهیل گردش و جوه مالی، هدایت نقدینگی به سمت فعالیت های مولد، پشتیبانی از رشد اقتصادی، ایجاد ارزش افزوده، تسهیل مبادلات و کاهش هزینه های مالی در بعد مالی و بین المللی، کمک به شفافیت و مبادلات رسمی است. نظام بانکی می تواند بستر مناسبی باشد در هدایت و به هدف رساندن سیاست های پولی کشور که می تواند زمینه رشد اقتصادی سریع، ثبات اقتصادی را فراهم سازد که البته لازمه آن داشتن ساختار مناسب و صحیح در نظام بانکی می باشد. بررسی ها نشان می دهد که تاکنون نظام بانکی نتوانسته به وظایف خود بخوبی عمل نماید و نیازمند اصلاحات در حوزه رفتاری، فنی، ساختاری و نهادی است. همچنین باید زیرساخت فنی لازم در خصوص بانکداری الکترونیکی ایجاد شود.

در نهایت می توان شبکه بانکی را به شبکه گردش خون در بدن تشبیه کرد. که هر چه قدر به وظایف خود به درستی عمل کند، عملکرد نظام اقتصادی مطلوب تر است بنابراین اصلاح ساختار نظام بانکی یکی از مهمترین بندهای طرح تحول است.

۲-۶. تناقض در نظام ارزش گذاری پولی ملی

یکی از مهمترین متغیرهای اقتصادی که اقتصاد داخل را با اقتصاد خارج پیوند می زند، نرخ ارز است. نظام ارزی کشور به صورت شناور مدیریت شده است. در طی سال های اخیر، قیمت نفت چند برابر شده و این امر سبب شده که عرضه ارز در کشور به شدت افزایش یابد، مکانیسم طبیعی بازار ارز ایجاب می کند که نرخ ارز در بازار ارز کاهش یابد. از طرفی تورم داخلی از تورم خارجی بالاتر است. لذا باید نرخ ارز افزایش پیدا کند. لذا سیاست گذار قانونی با تناقض مواجه است. عملکرد بانک مرکزی تاکنون بدینگونه بوده که برای جلوگیری از کاهش نرخ ارز در بازار مازاد ارز را خریداری کرده که نتیجه آن افزایش خالص دارایی های خارجی بانک مرکزی افزایش پایه پولی و تزریق ریال جدید در بازار است. که این یکی از عوامل اصلی افزایش نقدینگی در سال های اخیر بوده است. علاوه بر آن تعیین نرخ ارز بدین منظور که تعادل بودجه دولت، حفظ شود، تعادل تراز پرداخت ها را برهم زده است، به لحاظ نظری نرخ ارز باید براساس تعادل تراز پرداخت ها تعیین شود نه تراز مالی دولت و این مشکل همچنان ادامه دارد. بدین ترتیب تناقض قانونی، عدم تسویه بازار ارز یا ذخیره و انبار شدن آن در بانک مرکزی و افزایش نقدینگی به دلیل عدم خنثی سازی مشکلات اصلی نظام ارزشگذاری پول ملی هستند. این امر در برنامه تحول اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۳. سهم اجزای پایه پولی (۸۶-۱۳۷۶)

سال	خالص سایر	بدهی بانک ها بانک مرکزی	خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	خالص دارایی های خارجی بانک مرکزی
۱۳۷۶	-۲۵	۲۸	۸۶	۱۱
۱۳۷۷	-۱۳	۲۲	۸۷	۴
۱۳۷۸	-۱۰	۲۹	۷۵	۶
۱۳۷۹	۱۴	۲۸	۴۹	۹
۱۳۸۰	۴۶	۱۲	۵۰	۱۲
۱۳۸۱	-۵۵	۲۰	۶۷	۶۸
۱۳۸۲	-۷۱	۱۸	۶۱	۹۲
۱۳۸۳	-۷۹	۱۴	۴۴	۱۲۱
۱۳۸۴	-۳۷	۱۶	۴	۱۱۷
۱۳۸۵	-۴۶	۲۰	-۷	۱۳۳
۱۳۸۶	-۴۴/۵	۲۹/۷	-۱۰/۳	۱۱۵

۲-۷. سنتی بودن نظام توزیع کالاها و خدمات

بخشی از مشکلات بالا بودن هزینه ها و حتی قیمت ها. بی عدالتی ها در توزیع درآمد به بالا بودن هزینه توزیع در کشور بر می گردد. اینکه فاصله بین بهای پرداختی تولید کننده و بهای پرداختی خریدار با مصرف کننده بالاست منعکس کننده همین موضوع است. واقع امر این است که شبکه توزیع مناسب با مقتضیات زمان رشد نکرده است. به طور مثال شرکت های بخش کالا، تعداد و پوشش کافی ندارند، حمل کالا از مبادی تولید تا مراکز مصرف پر هزینه است. روی مباحث زیر ساختی چون شناسه دار کردن کالاها، نظام آماري اصناف، توسعه IT در این حوزه کمتر کار شده است. در کنار سنتی بودن شبکه، انحصارهای بالا هم وجود دارند که بر مشکلات کندي و هزینه توزیع می افزایند.

از جمله اقداماتی که در برنامه تحول اقتصادی پیش بینی شده عبارتند از ساماندهی نظام پخش کالا، پروژه پایگاه اطلاع رسانی اصناف، پروژه ملت کارت اصناف کشور، شبکه شماره گذاری کالا، پروژه ثبت مکانیزه نقل و انتقالات املاک و اسناد و مستغلات، تقویت نظارت های مردم نهاد.

فصل سوم: سیاست های پولی و مالی در ایران

۳-۱. سیاست های پولی

سیاست های پولی به مجموعه تصمیمات و اقدامات در اختیار مقامات بانک مرکزی گفته می شود که از طریق تأثیر بر حجم پول و نقدینگی کشور موجبات تحت تأثیر قرار گرفتن فعالیت های اقتصادی جامعه را فراهم می سازند. مهمترین اهداف برای سیاست های پولی، تسریع رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال کامل، تثبیت سطح عمومی قیمت ها و ایجاد تعادل در موازنه در تراز پرداخت ها و توزیع عادلانه درآمد به شمار می آیند. سیاست های پولی به دو دسته انبساطی و انقباضی تقسیم می شوند:

۳-۱-۱. ابزارهای سیاست پولی در ایران

در اجرای سیاست پولی، بانک مرکزی می تواند مستقیماً از قدرت تنظیم کنندگی خود استفاده نموده و یا به طور غیر مستقیم از اثرگذاری بر روی شرایط بازار پول به عنوان انتشار دهنده پول پر قدرت (اسکناس و مسکوکات در جریان و سپرده های نزد بانک مرکزی) استفاده نماید. بر همین اساس دو نوع ابزار پولی قابل تفکیک است که ابزارهای مستقیم (عدم اتکا بر شرایط بازار) و غیرمستقیم (مبتنی بر شرایط بازار) سیاست پولی نامیده می شود ابزارهای سیاست پولی در ایران بر مبنای تفکیک مذکور به شرح ذیل می باشد:

۳-۱-۱-۱. ابزارهای مستقیم

الف. کنترل نرخ های سود بانکی

در کشور ما با اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا و معرفی عقود با بازدهی ثابت و مشارکتی، ضوابط تعیین سود و یا نرخ بازده مورد انتظار ناشی از تسهیلات اعطایی بانک ها و حداقل و حداکثر سود و یا بازده مورد انتظار، طبق ماده آیین نامه قانون عملیات بانکی بدون ربا بر عهده شورای پول و اعتبار می باشد. همچنین طبق ماده ۳ قانون مذکور بانک مرکزی می تواند در تعیین نرخ سود (بازده) احتمالی برای انتخاب طرح های سرمایه گذاری و یا مشارکت و نیز تعیین حداقل و یا حداکثر نرخ سود مورد انتظار و یا نرخ بازده احتمالی برای سایر انواع تسهیلات اعطایی بانکی دخالت نماید.

ب. سقف اعتباری

این نوع ابزارهای پولی با ایجاد محدودیت های اعتباری و اعطای اعتبارات مستقیم، به همراه منظور کردن اولویت در امر اعطای اعتبارات بانکی در مورد بخش های خاص اقتصادی، عملاً اقدام به جهت دهی اعتبارات به سمت بخشهای مورد نظر می نماید، بر اساس ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور بانک مرکزی می تواند در امور پولی و بانکی دخالت و نظارت هایی داشته باشد که از جمله مفاد آن محدود کردن بانک ها، تعیین نحوه مصرف و وجه سپرده ها و تعیین حداکثر مجموع اعتبارات در رشته های مختلف است.

۳-۱-۱-۲. ابزارهای غیر مستقیم

الف. نسبت سپرده قانونی: نسبت سپرده قانونی از جمله ابزارهای سیاست پولی بانک مرکزی می باشد. بانک ها موظفند همواره نسبتی از بدهی های ایجاد شده و بطور اخص اشخاص نزد خود را در بانک مرکزی نگه داری کنند. بانک مرکزی از طریق افزایش نسبت سپرده قانونی حجم تسهیلات اعطایی بانک ها را منقبض و از طریق کاهش آن، اعتبارات بانک ها را منبسط می نمایند.

ب. اوراق مشارکت بانک مرکزی: اجرای بهینه سیاست های پولی توسط بانک مرکزی توسط ابزار اصلی و محوری عملیات بازار باز صورت می گیرد که به بانک ها انعطاف لازم را در مدیریت نقدینگی و مداخله در بازار پولی اعطا می نمایند. به منظور توسعه و بسط عملیات بازار باز و اجرای سیاست های پولی از حیث مدیریت نقدینگی و تأثیر بر بازار پول و سرمایه، یافتن بدهیهای مناسب در قالب موازین شرع اسلام بعد از اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا از جایگاه ویژه ای برخوردار گردید. اوراق قرضه به جهت مبنی بودن بر بهره، اصولاً در اسلام پذیرفته شده نیست. لیکن اوراق مشارکت و سهام نمودن برای اولین بار، براساس ماده ۹۱ قانون برنامه سوم به بانک مرکزی اجازه داده شده که با تصویب شورای پول و اعتبار از اوراق مشارکت استفاده نماید. انتشار عرضه اوراق مشارکت بانک مرکزی از جمله ابزارهای سیاست انقباض و اجرای عملیات بازار باز می باشد. بطوری که با عرضه این اوراق از حجم نقدینگی کاسته شده و وجوه این اوراق نزد بانک مرکزی مسدود می گردد. در بخش پایه پولی نیز انتشار این اوراق موجب افزایش جزء بدهی های بانک مرکزی و کاهش پایه پولی خواهد شد. لذا در مجموع انتشار اوراق موجبات کاهش رشد نقدینگی را فراهم می سازد، در واقع سیاستگذار پولی را قادر می نماید تا در مواقع لزوم از طریق کنترل نقدینگی، دستیابی به نرخ تورم پایین را میسر سازد.

ج. سپرده ویژه بانک ها نزد بانک مرکزی

یکی از مهمترین اقداماتی که در جهت استفاده مطلوب از ابزارهای غیر مستقیم پولی در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا صورت گرفت، اجازه افتتاح حساب سپرده ویژه بانک ها نزد بانک مرکزی است که در اواخر سال ۱۳۷۷ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید. هدف اصلی از اجرای این طرح، اعمال سیاست های پولی مناسب جهت کنترل مهار نقدینگی از طریق جذب منابع مازاد بانک ها بوده است. لازم به ذکر است که بانک مرکزی به سپرده ویژه بانک ها نزد خود براساس ضوابط خاصی سود پرداخت می کند.

۳-۲. سیاست های مالی

سیاست مالی عبارت است از استفاده از نظام مالی چه در طرف درآمدها و چه در طرف هزینه ها برای تهیه و تحصیل منابع به منظور برنامه های رشد و توسعه. سیاست مالی سیاستی است که می کوشد از طریق تغییر در هزینه های دولتی و مالیات ها به هدف معین اقتصادی برسد. بنابراین با توجه به تعریف فوق، سیاست مالی شامل اقداماتی نظیر تغییر در اعتبارات هزینه ای و زیربنایی تغییر در مالیات های مستقیم و غیر مستقیم، تغییر در پرداختهای انتقالی و کمک های بلاعوض می باشد. لازم به ذکر است که افزایش در میزان مخارج دولت و یا کاهش میزان مالیات ها را سیاست مالی انبساطی و کاهش در میزان مخارج دولت و یا افزایش مالیات ها را سیاست مالی انقباض می گویند. اصل و جوهره سیاست مالی این است که بر روی جریان مخارج در اقتصاد تاثیر می گذارد و این تاثیر بطور مستقیم از طریق مخارج و یا اینکه بصورت غیر مستقیم از طریق تغییرات در مالیات ها و انتقالات انجام می گیرد. البته چنین تغییراتی به عنوان ابزار مالی برای کنترل سطح تقاضای کل انجام می گیرد. سیاست مالی یکی از نقاط تلاقی سیاست و اقتصاد است، زیرا سیاست ها نقش مهمی در انتخاب اهداف دولت دارند.

فصل چهارم. نقش سیاست پولی و مالی در طرح تحول اقتصادی

امروزه اکثر اقتصاددانان معتقدند که سیاست های پولی و مالی نه تنها بر تورم نقش داشته بلکه بر سایر متغیرهای حقیقی اقتصاد نیز نقش دارد از این رو از اهمیت بسزایی در تأمین اهداف اقتصاد کلان از قبیل رشد تولید و ثروت، افزایش سرمایه گذاری، افزایش نوآوری و بهره وری، توزیع عادلانه درآمد و منابع و فرصت ها و اشتغال کامل دارند که در واقع این اهداف همان جهت گیری های طرح تحول اقتصادی می باشد. پس لزوماً اتخاذ سیاست های مناسب پولی و مالی در اجرای هرچه بهتر طرح تحول نقش بسیار موثری دارند.

اما آنچه که از بررسی سیاست های پولی و مالی استنباط می شوند اولین مورد آن لزوم هماهنگی سیاست های پولی، مالی و ارزی در حین اجرای طرح می باشد. چنانچه سیاستگذاران نتوانند به نحوه مطلوبی هماهنگی لازم در اهداف سیاست های پولی و مالی را ایجاد نمایند، آثار سیاست اعمال شده توسط یک سیاستگذار ممکن است، اثرات سیاستگذاران دیگر را خنثی نماید. در عین حال سیاست های پولی بایستی با سیاست های مالی به منظور نیل به اهداف اقتصاد ملی هماهنگ شود، بانک مرکزی همیشه باید مواظب تراز پرداخت های کشور و حفظ ذخایر ارزی کشور باشد، برای مثال وقتی بانک مرکزی می بیند ذخایر ارزی کشور روند کاهشی دارد که این روند در نهایت منجر به عدم تعادل در تراز پرداخت های ارزی کشور می گردد. بانک مرکزی باید سیاست ارزی لازم را اتخاذ نماید. در این وضعیت چنانچه بانک مرکزی بخواهد با اتخاذ سیاست پولی، عدم تعادل در تراز پرداخت های ارزی کشور را که جنبه ساختاری دارد، علاج نماید. نتیجه اش افزایش بیکاری و توقف رشد اقتصادی خواهد بود. و نکته دیگر که بایستی مدنظر قرار گیرد استقلال بانک مرکزی است اگرچه در محافل اقتصادی استقلال بانک مرکزی در تعیین اهداف کمتر مورد توافق می باشد، لیکن استقلال عملیاتی در تعیین ابزارهای پولی پس از تعیین اهداف، تقریباً مورد توافق عامه اقتصاد دانان و بانکداران مرکزی بوده و از این حیث مدیریت صحیح پولی نیازمند استقلال و اقتدار مقام پولی در استفاده و تنظیم ابزارهای در دسترس می باشد.

وضعیت کنونی اقتصاد ایران که با وضعیت تورم توأم با کسری در تراز پرداخت های ارزی خویش دست به گریبان است و احتمال زیاد می رود که با اجرای طرح تحول وضعیت در هر دو مورد بدتر شود که در این خصوص با اتخاذ سیاست های پولی و مالی انقباض و افزایش نرخ ارز می توان در جهت نیل به تعامل اقتصاد داخلی و خارجی گام برداشت. می توان با استفاده از سیاست مالی، تعادل در بخش داخلی اقتصاد را برقرار نماییم و با استفاده از سیاست پولی برای بهبود بخشیدن به تراز پرداخت های ارزی و تعادل بخش خارجی استفاده نماییم.

یکی از اهداف دولت کنونی مبارزه با فقر و توزیع عادلانه درآمدها اعلام شده است. اما نقش سیاست های پولی بر فقر و توزیع چگونه است؟ بررسی ها حاکی از آن است که سیاست های پولی از سه طریق ممکن است توزیع درآمد و فقر را تحت تاثیر قرار دهد، اولین طریق آن این است که اعمال سیاست پولی انبساطی در یک دوره مشخص، متوسط درآمد آن دوره را افزایش داده و در نتیجه بطور مستقیم فقر را کاهش می دهد. طریق دوم، سیاست پولی از طریق کاهش نرخ بیکاری و افزایش دستمزد حقیقی می تواند منافع کوتاه مدتی را برای افراد فقیر به دنبال داشته باشد. از طرف دیگر درآمد افراد فقیر نسبت به سایر افراد جامعه، عمدتاً از طریق پرداخت های انتقالی حاصل می شود و از آنجایی که این گونه پرداخت ها کمتر تحت تاثیر تغییرات دوره ای قرار دارند، لذا اعمال سیاست پولی ممکن است وضعیت توزیع درآمد را وخیم تر نماید و طریق سوم به دنبال سیاست پولی انبساطی تورم حاصل شده که می تواند از طریق کاهش ارزش واقعی دستمزدها و پرداخت های انتقالی منجر به بدتر شدن توزیع درآمد شده و نهایتاً به زیان افراد فقیر منتهی می گردد. لذا در مجموع بررسی رابطه متغیرهای متأثر از سیاست پولی با شاخص های فقر و نابرابری این فرضیه را تأکید می کند که سیاست پولی در راستای کاهش فقر عمل نمی کند، این نتیجه را می توان به تورم زا بودن سیاست های پولی و بسته بودن مسیر تاثیر گذاری عرضه پول بر سرمایه گذاری و اشتغال در اقتصاد ایران نسبت داد، پس با توجه به این موضوع توصیه می گردد در هنگام اجرای هدفمند کردن یارانه جهت جلوگیری از تورم شدید از سیاست های پولی انقباضی استفاده شود. به عبارت دیگر با تصویب لایحه هدفمند کردن یارانه ها بایستی سیاست های پولی و مالی و ارزی کشور هم منطبق با همان روح لایحه مذکور تغییر کند و بانک مرکزی باید سازو کاری برای توزیع بهینه منابع در نظر بگیرد.

یکی از نقش ها و وظایف اصلی سیاست های پولی و مالی جهت موفقیت طرح تحول اقتصادی این است که بتوانند به اصلاح بانک پایه ای اقتصاد ایران یاری رسانند. یعنی اینکه در اقتصاد ایران بانک، پایه است یعنی حجم عمده منابع در بازارهای پولی تأمین می شود که این نکته نقش سیاست های پولی و بانک ها را در اقتصاد ملی پر رنگ تر می کند. اما در اقتصادهای جهان هم بانک و هم اوراق بهادار یا بورس پایه می باشند یعنی بنگاه های اقتصادی به جای تأمین منابع مالی خود از سیستم بانکی از مکانیزم بازار سرمایه یا همان بورس اوراق بهادار استفاده می کنند،

بگونه ای که در کشورهای پیشرفته صنعتی بین ۵۵ تا ۶۰ درصد منابع مالی سرمایه گذاری های جدید از طریق انتشار اوراق بهادار صورت می گیرد. اما اقتصاد ایران شدیداً پایه بانکی است، زیرا مکانیزم بورس اوراق بهادار در کشورمان مجهز به قوانین و ابزارهای مناسب تقسیم منابع مالی سرمایه گذاری جدید نیست. بنابراین بنگاه های اقتصادی منابع مالی خود را از طریق سیستم بانکی تهیه می کنند که عمدتاً این منابع بانکی به سوی فعالیت های غیر مولد، دلالی، بازرگانی هدایت می شود که با ورود مؤسسه های اعتباری و تعاونی های اعتباری به نظام بانکی مسأله پیچیده تر شده است لذا تولید در ایران از ابزارهای لازم برخوردار نیست و متولی ندارد. لازم به ذکر است در اجرای هر کدام از فازهای طرح تحول اقتصادی نظام مالی و بانکی نقش اساسی دارد و این امر به کارگیری یک سیستم جدید مبتنی بر دانش روز را ضروری می سازد و باید یک نظام جامع کنترل بر عملکرد سیستم بانکی کشورمان بوجود آوریم. متأسفانه سیستم بانکی و در رأس آن بانک مرکزی بر اعطای تسهیلات، وصول مطالبات و شناسایی متقاضیان تسهیلات کنترلی ندارد و این امر موجب رشد قابل توجه حجم مطالبات معوق شده است، لذا بایستی سیاست های پولی از انضباط برخوردار شوند. بدون تردید در اجرای طرح تحول اقتصادی ایجاد زمینه های نظارتی جامع در سیاست های پولی و مالی کشور گریز نا پذیر است. در کشور ما نبود بازارهای پولی و مالی کارا، باعث شده از چندین ابزار برای کنترل عرضه پول استفاده شود. همچنین توسل دولت، به استقراض از بانک مرکزی برای تأمین کسری بودجه و عدم استقلال بانک مرکزی از یک طرف و تأثیر پذیری زیاد اقتصاد این کشور از شرایط بین المللی از طرف دیگر موجب شده است تا مقامات پولی در کنترل و هدایت پایه پولی تا حدود زیادی با مشکل مواجه شوند. این موضوع باعث شده است که حتی در صورت انتخاب ترکیب مطلوب ابزارهای مختلف پولی، اجرای موفقیت آمیز سیاست پولی در دستیابی به اهداف موردنظر با مشکلات زیادی مثل نرخ های بالای تورم، نوسانات تولید، افزایش بیکاری و گسترش نابرابری توزیع درآمد مواجه شوند. پس یکی از نقش های سیاست های پولی و مالی در نظام بانکی می تواند توسعه هرچه سریع تر بازارهای پول و سرمایه خصوصاً بازار بورس اوراق بهادار با محوریت اصلاح ساختاری بازار و تقویت خصوصی سازی و محدود سازی دخالت مستقیمی دولت در سازو کار بازار سرمایه باشد. در سخن آخر باید گفت علاوه بر انتخاب صحیح ابزارهای سیاستی و نوع آنها جهت اجرای مطلوب فرآیند طرح تحول اقتصادی، ضرورت دارد تا اطلاع رسانی شفاف و بهنگام برای آحاد مردم و ترویج و اشاعه فرهنگ آن توسط دبیرخانه کارگروه و کمیته آن در سطح استان ها انجام پذیرد. رویکرد دستگاه های اجرایی درگیر در امر اجرای طرح باید نگرش جامع و مجموعه ای باشد تا با ایجاد هماهنگی و یکپارچگی، مشکل در فرآیند اجرا ایجاد نشود.

نتیجه گیری

جهت گیری های اصلی طرح تحول اقتصادی که در راستای اهداف سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی نیز می باشد؛ شامل رشد تولید و ثروت جامعه، افزایش نوآوری و بهره وری، افزایش سرمایه گذاری و اشتغال، صرفه جویی و روان سازی امور، شفافیت و تسهیل در دسترسی به آمار و اطلاعات، رانت زدایی و توزیع عادلانه منابع و فرصت های موجود در سطح جامعه است. سیاست های پولی و مالی و ارزی باید متناسب لایحه مذکور تعیین شوند ایجاد نظارت جامع در سیاست های مالی و پولی کشور ضرورت و بستر مهم اجرای طرح تحول اقتصادی است.

در پایان این مقاله پیشنهادات ذیل جهت اجرای هر چه بهتر طرح تحول اقتصادی ارائه می گردد:

۱. استقلال بانک مرکزی از سوی مقامات دولتی به رسمیت شناخته شود مدیریت صحیح پولی نیازمند استقلال و اقتدار مقام پولی در استفاده و تنظیم ابزارهای در دسترس می باشد.
۲. هماهنگی بین سیاست های پولی، مالی و ارزی، به عنوان سیاست های مدیریت تقاضای کل سازگار با نیازهای واقعی اقتصاد بوجود آید.
۳. توسعه و به کارگیری ابزارها و روش های تأمین مالی و کسری بودجه دولت از روش هایی که با ساختار هزینه ای همراه نبوده مدنظر قرار گیرد.
۴. توسعه هرچه سریع تر بازارهای پول و سرمایه خصوصاً بازار بورس اوراق بهادار با محوریت اصلاح ساختاری بازار و تقویت خصوصی سازی و محدود کردن دخالت مستقیم دولت در عملکرد بازار سرمایه مدنظر قرار گیرد.
۵. استفاده از سیاست های انقباضی در صورت اجرای طرح تحول به منظور جلوگیری از یک جهش تورمی.
۶. کنترل و کاهش هزینه ها از طریق انضباط در امور مالی بخش دولتی، از طریق اجرای سیاست مناسب مالی.
۷. کوچک سازی دولت و واگذاری یا فروش سهام شرکت های دولتی به مردم از طریق تسریع در روند اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی.
۸. تثبیت فضای اطمینان بخش برای فعالان اقتصادی و سرمایه گذاران و حمایت از مالکیت فردی.
۹. تشویق اعطای اعتبارات و تسهیلات به بخش های مولد با هدف کاهش هزینه های تولید.
۱۰. شناسایی ابزار پولی منطبق با بانکداری بدون ربا.
۱۱. کنترل روند حجم نقدینگی متناسب با نیازمندی های واقعی اقتصادی کشور.
۱۲. تشویق سرمایه گذاری مستقیم خارجی از راه تسهیل مشارکت سرمایه گذاران خارجی.
۱۳. جلوگیری از هدف گذاری های بی مورد یا غیر منطقی و پرهیز از رویکردها و تصمیمات خلق الساعه و برهم زنده ثبات بازار.

منابع و مأخذ

کتاب و مجلات داخلی

۱. مجتهد، احمد و حسن زاده، علی؛ پول و بانکداری و نهادهای مالی؛ پژوهش‌کننده پولی و بانکی، بهار ۸۴.
۲. زمانی‌فراهانی، مجتبی؛ پول و ارز بانکداری؛ نشر ترمه، چاپ دهم.
۳. عزیززی، غلامرضا؛ مالیه عمومی و خط مشی مالی دولت؛ انتشارات شهر آشوب ۱۳۸۵.
۴. تحلیل تجربی تورم و قاعده سیاست‌گذاری پولی در ایران؛ بانک مرکزی، اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی.
۵. مقدمه‌ای بر طرح تحول اقتصادی، دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی، مردادماه ۸۷.
۶. خلاصه تحولات کشور، سل‌های ۸۷-۸۵، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۷. سیستم بانکی و برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۸. پروین، سهیلا و طاهری فرد، احسان؛ تأثیر سیاست‌های پولی بر فقر و توزیع درآمد؛ فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال هشتم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۷.
۹. کریمی، سعید، جعفری صمیمی، احمد و محنت فر، یوسف؛ ارزیابی اقتصادی اثر یارانه بنزین بر افزایش تورم در ایران؛ فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال هفتم، شماره اول، بهار ۸۶.
۱۰. نادعلی، محمد؛ کاربرد قواعد سیاست پولی در اقتصادهای با بازار نوظهور؛ مجله روند، انتشارات بانک مرکزی، سال ۸۷.
۱۱. باز محمدی، حسین و چشمی، اکبر؛ اندازه دولت در اقتصاد ایران، مجموعه پژوهش‌های اقتصادی، اداره بررسی‌ها و سیاست‌های اقتصادی بانک مرکزی، شماره ۲۹.
۱۲. مصلحی، فریبا. تأثیر گذاری سیاست‌های پولی در اقتصاد ایران. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران. سال هشتم. شماره ۲۷. تابستان ۸۵.

منابع اینترنتی

۱. ابزارهای سیاست پولی در ایران؛ سایت بانک مرکزی <http://www.cbi.ir>
۲. سیاست‌های پولی پس از طرح تحول اقتصادی (۸۸/۸/۲۶) <http://www.bina.ir>
۳. کنترل بانک مرکزی بر سیاست‌های پولی (۸۸/۶/۱۷) روزنامه آفرینش.
۴. اقتصاد ایران، چالش‌ها و طرح تحول (۸۸/۹/۲۳) <http://dolatevar.ir>
۵. طرح تحول اقتصادی ابزار رسیدن به سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، سایت طرح تحول اقتصادی <http://www.tahavoateeghtesadi.ir>
۶. نگرشی به مفهوم بهره‌وری <http://www.hawzah.net>
۷. زاهدی وفا، محمد؛ دولت در طرح تحول اقتصادی به دنبال چیست؟ سایت طرح تحول اقتصادی
۸. طرح تحول اقتصادی می‌تواند یکی از پایه‌های اصلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی باشد، سایت معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور <http://www.specir/baranameh>

منابع لاتین

1. Airstrips. and sawyer, m 2004 A. can monetary policy affect the real economy? *European Review of Economics and Finance*, vol. 3 no , 2,9-32.
2. Bain, k .and Howells, p.G.A. 2005 . *Monetary Economic: policy and its theoretical Basis*, Basingstoke, pal grave Macmillan.